

Riigikogu keskkonnakomisjoni istungi protokoll nr 148

Esmaspäev, 19. märts 2018

Tallinn, Toompea

Algus 11.05 lõpp 12.45

Juhataja: Rainer Vakra

Protokollija: Andra Ainsaar

Võtsid osa: Peeter Ernits, Valeri Korb, Andres Metsoja, Meelis Mälberg, Kalle Palling, Terje Trei, Elle Kaur (nõunik-sekretariaadijuhataja), Vivi Older (nõunik)

Kutsutud: Eesti Ornitoloogiaühingu linnukaitse programmijuht Veljo Volke (2. päevakorrapunkti juures), Saaremaa vallavalitsuse keskkonnaosakonna juhataja Bert Holm (2. päevakorrapunkti juures), Muhu valla keskkonnaspetsialist Piret Lang (2. päevakorrapunkti juures), Elering AS liinide talituse juhataja Andrus Veeleid (2. päevakorrapunkti juures), Elering AS kommunikatsioonijuht Ain Köster (2. päevakorrapunkti juures), Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi energeetika osakonna ekspert Jaanus Uiga (2. päevakorrapunkti juures), Keskkonnaministeeriumi asekancler Marku Lamp (2. ja 3. päevakorrapunkti juures), Keskkonnaministeeriumi looduskaitse osakonna peaspetsialist Tuuli Levandi (3. päevakorrapunkti juures), Keskkonnaministeeriumi looduskaitse osakonna peaspetsialist Teele Jairus (3. päevakorrapunkti juures), Keskkonnaministeeriumi õigusosakonna juhataja Eda Pärtel (3. päevakorrapunkti juures), Keskkonnaministeeriumi õigusosakonna jurist Kadri Tubli (3. päevakorrapunkti juures), Maaeluministeeriumi taimetervise osakonna juhataja Sigmar Suu (3. päevakorrapunkti juures), Maaeluministeeriumi taimetervise osakonna peaspetsialist Merjan Savila (3. päevakorrapunkti juures)

Päevakord:

1. Nädala (19.03.-25.03.2018) töökava kinnitamine
2. Arutelu Väikese väina tammil kulgevate õhuliinide teemal
3. Kollektiivne pöördumine "Keelustada Eestis GMO-kultuuride kasvatamine"

1. Nädala (19.03.-25.03.2018) töökava kinnitamine

Esmaspäev, 19.03.18 kell 11.00

1. Nädala (19.03.-25.03.2018) töökava kinnitamine
2. Arutelu Väikese väina tammil kulgevate õhuliinide teemal

3. Kollektiivne pöördumine „Keelustada Eestis GMO-kultuuride kasvatamine“

Teisipäev, 20.03.18 kell 14.00

1. Arutelu Otepää valla Uue-Juusa katastriüksuse detailplaneeringu teemal

Otsustati:

1.1 Kinnitada nädala (19.03.-25.03.2018) töökava. (konsensus- Peeter Ernits, Valeri Korb, Andres Metsoja, Meelis Mälberg, Kalle Palling, Terje Trei, Rainer Vakra)

2. Arutelu Väikese väina tammil kulgevate õhuliinide teemal

Rainer Vakra märkis, et arutelu aluseks on 22. jaanuaril saabunud Saaremaa, Hiiumaa ja Muhu valla ühine pöördumine, kes on mures Väikese väina tammil kulgeva õhuliini kahjuliku mõju pärast. See on väga suureks ohuks väinas peatuvatele ja pesitsevatele veelindudele, eriti suurematele rändlindudele.

Bert Holm selgitas, et Väikese väina tammil kulgev õhuliin, mis tagab Saaremaa ja Hiiumaa varustuskindluse, paikneb Natura alal, mille kaitse-eesmärk on põhiliselt rändlindude kaitse. Seejuures on paratamatult õhuliin lindude jaoks läbirändel surmavaks takistuseks. Paaril viimasel aastal on kodanikuühendus Väikese Väina Selts hobi korras hukkunud linde loendanud ning leidnud mitukümmend luike ja lisaks veel väiksemaid linde. Seega on probleemi lahendamine liiga kaua kestnud ning vastuollu on mindud Natura ala kaitse-eesmärkidega.

Rainer Vakra tundis huvi, et miks viiakse planeeritavate töödega aastaks 2020 vaid üks mastidel paikneva õhuliin merekaabliks. **Andus Veeleid** vastas, et kahe õhuliini viimine merekaabliks on kulukam ja tööde maht sõltub rahastusest.

Rainer Vakra küsis, et kas vaid ühe õhuliini likvideerimine parandab rändlindude olukorda. **Veljo Volke** selgitas, et praegune maanduskaabel on pärit 60ndatest ja sellele korralikke hukkumist vähendavaid märgiseid paigaldada ei ole füüsiliselt võimalik. Liinide rekonstrueerimisel saaks maanduskaabli asendada ja selle tähistada korrektsete märgistega, mis võivad vähendada ka lindude hukkumist ligi poole võrra. Samas ei ole praegu teada täpsemat õhuliinide tõttu hukkunud lindude arvu, välja on öeldud 500-2500 veelindu aastas. Täpsemaks uuringuks on plaanis läbi viia üheaastane seire, mis on oluline ka tööde jaoks raha taotlemisel.

Rainer Vakra tundis huvi, et kas korrektsete märgistega õhuliinide tähistamine on aktsepteeritud ka Eleringi poolt. **Andrus Veeleid** vastas, et kindel plaan on asendada üks õhuliin merekaabliga ja investeringute kavast on ka trossivahetus ning lindudele märgiste paigaldamine. Samuti lisandub ülearuste juhtmete demontaaž ja ümberehitus. **Ain Köster** lisas, et osapooltega selleks kirjalikku kokkulepet ei ole tehtud, kuid kindlasti on hea kavatsus leida koostöös sobivad märgised ja need paigaldada.

Peeter Ernits küsis, et mis liiki linnud õhuliinides põhiliselt hukkuvad. **Veljo Volke** selgitas, et ühekordsel loendamisel võis leida luige, pardi, laugu ja kajaka sulgi. Seejuures kõik peatuvad rändlinnud on potentsiaalsed ohvrid. **Bert Holm** täpsustas, et eelmisel aastal loendas Väikese Väina Selts tammil 60 luike, lisaks roostikku kadunud ja lainetusega eemale viidud isendid.

Peeter Ernits tundis huvi, et miks on pakutud viiekordse erinevusega hukkunud lindude arvu. **Veljo Volke** vastas, et täpsema numbri saamiseks tuleks ühe aasta jooksul läbi viia seire ehk otsida piirkonnas, kaasa arvatud meres, õhuliinides hukkunud linde. See töö on ka plaanis teha. Praegu välja pakutud vahemik on nii suur, kuna see tugineb 2013. aastal tehtud väiksemamahulisel loendusel ja mida on võrreldud Tartu-Viljandi-Sindi kõrgepinge õhuliini seire tulemustega. Sellest järeldus, et Väikese väina õhuliinides hukkub ligi kümme korda rohkem linde kui Tartu lähedal, mis on ka suhteliselt hanederikas piirkond. Samas näitavad ka kõik teadusuuringud, et veekogusid ületavates õhuliinides hukkubki rohkem linde. Kindlasti tuleb Väikese väina õhuliinides surma saavate lindude arvu täpsustada.

Peeter Ernits küsis, et milline on lindude hukkamissagedus tuulegeneraatorites. **Veljo Volke** vastas, et suuremate lindude hukkamissagedus tuuliku kohta aastas on 0,6-2,2 ja väiksematel lindudel 4-17, kuid nende puhul on suurem veaprotsent, kuna väiksemaid linde on keerulisem leida ja röövloomad tassivad nad minema. Uuringud on tehtud nii Pakri tuulepargi kohta aastatel 2005-2006 kui ka Paldiski uues tuulepargis aastatel 2014-2015.

Meelis Mälberg tundis huvi, et kui Hiiumaale peaks tulema meretuulepark, kas uute liinide rajamisega saaks lahendada ka praeguse mure Väikese väina õhuliinidega. **Ain Köster** selgitas, et tuulepargi liitumisel võrguga ei ühendata seda tingimata tavalise võrguga, vaid ehitatakse eraldi kaabel ainult pargi jaoks. Samuti ei oleks optimaalne rajada ühendus Hiiumaalt mandrile läbi Saaremaa.

Meelis Mälberg küsis, et milline oleks Saaremaa ja mandri silla mõju lindudele. **Bert Holm** vastas, et umbes 10 aastat tagasi tehtud uuringud näitasid Keskkonnaameti hinnangul silla olulist negatiivset keskkonnamõju just rändlindudele ja praegu ilmselt midagi muutunud ei ole. **Veljo Volke** lisas, et tol ajal Hendrikson & Ko poolt tehtud Natura eelhinnangu järgi oleks võinud silla planeerimise lõpetada, kuna analüüs sisaldas selleks piisavalt kaalukaid argumente.

Rainer Vakra küsis, et kas Keskkonnaministeeriumil on plaanis lähiajal teha tuulikuid või õhuliine puudutavaid uuringuid, millest saaks ka antud probleemi puhul lähtuda. **Marku Lamp** vastas, et kõiki tehnikaküsimusi kajastavat uuringut kavas ei ole. Seejuures on Keskkonnaametis koostamisel väikeluige kaitse tegevuskava ja seal on kirjeldatud suure ohutegurina tehiskaitse. Samuti on toodud ühe prioriteetse tegevusena kavandatud linnustiku uuringu läbiviimine, mis hõlmaks kevad- ja sügisrännet, kuid ka suvist hukkamist. Selle tulemusel peaks selguma täpsemad numbrid. Kindlasti on hea samm edasi, et on otsustatud ühe õhuliini asendamine merekaabliga.

Rainer Vakra palus täpsustada, millal Keskkonnaministeeriumi uuring läbi viiakse. **Marku Lamp** lisas, et eelnõus on märgitud aastad 2018-2020.

Kalle Palling tundis huvi, et kuidas on kavas parandada saarte elektrikatkestusi, mis mõjuvad ennekõike halvasti sealsetele tööstusele. **Ain Köster** selgitas, et enamus rikkeid Saaremaal ei ole Eleringi omad. Praegu on viie aasta investeeringute kavas viia mastidelt lahku Muhumaa liinid. Samuti ei ole Väikese väina tammi õhuliinid põhjustanud katkestusi. Kindlasti saavad saared võrreldes ülejäänud Eestiga suuremaid summasid varustuskindluse parandamiseks. Seejuures ollakse valmis likvideerima tammil ka teine õhuliin, kuid selleks ilmselt ei saa kasutada tariifirahasid ja tuleb leida muud finantseerimisallikad. **Kalle Palling** soovitas proovida Konkurentsiametilt küsida tariifirahasid ka teise õhuliini jaoks, kuna tegemine on mahuka ja olulise projektiga.

Bert Holm tõi välja, et algselt oli plaanis viia õhuliinid maakaablina tammi muldkehasse, mis oleks odavam lahendus. **Andrus Veeleid** märkis, et õhuliinide problemaatikaga hakati tõsisemalt tegelema juba 2011. aastal. **Ain Köster** selgitas, et läbirääkimised Maanteeametiga ei andnud rahuldavat tulemust, kuna kaabli viimisel tammi muldkehasse suunataks kogu tammi ohutuse eest vastutus Eleringile. **Andrus Veeleid** täiendas, et tänaseks on kaabli hinnad muutunud ning merekaabli rajamine võib tulla odavam, kui riskida tammi ohutusega. Samuti oleks mõttekas kaks õhuliini eraldi merekaablina rajada, et tagada parem varustuskindlus.

Rainer Vakra võttis arutelu kokku, et aastaks 2020 viiakse üks tammi õhuliinidest merekaablisse ja kokkulepitud on teise liini nõuetekohane märgistamine. Samuti on Keskkonnaameti töökavas teha vastav uuring, et täpsemalt teada õhuliinides hukkunud lindude arvu ning selle põhjal saaks taotleda finantseerimist. **Ain Köster** märkis, et Elering on samuti nõus panustama uuringute läbiviimisesse koostöös ornitoloogidega. **Veljo Volke** lisas, et esimesed tulemused saab järgmise aasta sügiseks.

Otsustati:

2.1 Võtta teadmiseks. (konsensus- Peeter Ernits, Valeri Korb, Andres Metsoja, Meelis Mälberg, Kalle Palling, Terje Trei, Rainer Vakra)

3. Kollektiivne pöördumine "Keelustada Eestis GMO-kultuuride kasvatamine"

Kalle Palling märkis, et pöördumine algatati 25.10.2017 ning võeti Riigikogu menetlusse 08.11.2017. Komisjon on pöördumist varasemalt arutanud 05.12.2017 ühisistungil maaelukomisjoniga. Kalle Palling palus Keskkonnaministeeriumil tutvustada naaberriikide praktikaid GMODE keelustamisel.

Marku Lamp selgitas, et uurides naaberriikide praktikat, siis üldist GMO-de keelustamist ei ole keegi kehtestanud, samas aga nende piiramiseks kasutatakse õigusraamides kõikvõimalikke variante. Näiteks ei anta nõusolekut teatud sorti GMO taimede kasvatamiseks ja riik on öelnud, et teatud sorti GMO-de kasvatamine ei ole lubatud. Nii on teinud näiteks Läti ja analoogselt ka teised Euroopa Liidu (EL) riigid. Keskkonnaministeerium pakub, et jätkata võiks teadmiste põhise lähenemisega ning uute GMO-de turule sisenemist kaalutakse geenitehnoloogiakomisjonis. Lisaks on võimalik riikidel GMO-de loodusesse viimise direktiiv üle võtta, et neid mehhanisme igas riigis täpsemalt kirjeldada. Samas see kohaldub Eestis juba ilma selleta ja seadusandluses midagi ei peaks muutma. Samuti võiks teha muudatusi kooseksisteerimise reeglites, mis tähendaks GMO kasvatamisel näiteks laiemate puhveralade kehtestamist. **Sigmar Suu** täiendas, et kooseksisteerimise reeglid on juba seaduses sätestatud juhuks, kui keegi saaks loa GMO kasvatamiseks. Nende muutmiseks ei ole keegi ettepanekuid teinud ja analüüsidest olukorda ei ole ka Maaeluministeerium leidnud vajadust nende sätete täiendamiseks.

Peeter Ernits küsis, et kui palju on Euroopas rakendatud konkreetsete GMO liikide keelustamist nii üleriiklikult kui ka regionaalselt. **Tuuli Levandi** vastas, et praegu on teada ainult üks maisisort, mida kasvatatakse 4-5 riigis. **Marku Lamp** lisas, et Eesti kliimas see maisisort ei kasvaks.

Rainer Vakra tundis huvi, et kui Lätis on moodustatud GMO-vabad tsoonid, siis kuidas saaks seda Eestis rakendada. **Tuuli Levandi** selgitas, et lätlased alustasid nende tsoonide

moodustamist juba 2000. aasta alguses, kui ei olnud veel direktiivi. Lisaks on Lätis GMO-vabade tsoonide moodustamise õigus antud kohalikel omavalitsustel.

Rainer Vakra küsis, et kas tasuks veelkord üle vaadata direktiiv, kuna äkki on sealt midagi Eesti seadusandlusesse üle tuua, kuigi see sisuliselt ei muudaks midagi. **Marku Lamp** vastas, et see on poliitilise arutelu teema – direktiivi ülevõtmine annaks kindlasti selge sõnumi ka pöördujatele, kuid sisuliselt see midagi ei muudaks.

Meelis Mälberg märkis, et sellisel juhul on tegemist justkui olukorraga, millele viitas ka õiguskantsler: korraldatakse arutelusid ja kohtumisi, kuid sisuliselt ei muudeta midagi. **Peeter Ernits** arvas, et pöördujaid on ajendanud eelkõige hirm. **Rainer Vakra** selgitas, et pöördumise menetlemise kord tuleneb Riigikogu kodu- ja töökorra seadusest. **Sigmar Suu** lisas, et arvatavasti on pöördumise allkirjastanud mõelnud ka riigi kuvandile ja soovitakse üldist keelustamist.

Terje Trei tundis huvi, et kuidas anda ühiskonnale selgem sõnum ja direktiivi arusaadavamalt selgitada. **Marku Lamp** vastas, et Keskkonnaministeeriumi eesmärk on mitte lasta loodusesse kahjulikke GMO-sid, selle jaoks on loodud hästi toimiv regulatsioon ja seda tuleb ühiskonda paremini kommunikeerida. Seejuures on pigem küsimus, et kuidas edukalt propageerida riigi mahekuvandit, kui on GMO-de kasvatamise võimalus. **Sigmar Suu** täiendas, et eelkõige tuleb teha paremat teavitustööd, kuid piirduda ei tasuks ainult pöördujate või Eestiga, vaid mõelda ka kuvandile, mida näevad välisriigi kodanikud. Ministeeriumid saavad informatsiooni edastamiseks teha pressiteateid, artikleid, seminare, kuid see ei ole võibolla pöördujate eesmärk. **Tuuli Levandi** lisas, et pigem on mõned välisriigid ja Eesti teadlased tunnustanud Eesti teaduspõhist lähenemist antud valdkonnas.

Kalle Palling märkis, et pöördujate mure on arusaadav, mis praegu Eesti kontekstis ei olegi nii relevantne, kuid oleme EL-s ja see teema läheb üha enam inimestele korda. Kui arvestada, et teatud piirkondades kasvab rahvaarv väga kiiresti, siis kasvab ka nõudlus erinevatele ressurssidele. Seetõttu tuleb peagi ka tõdeda, et traditsioonilise põllumajandusega ei suudeta toita inimkonda, kuna loodus ei suuda end lõputult taastoota. Seega, kui pikas perspektiivis läheb meile korda, et Eestis oleks GMO-vaba, siis oleks nende keelustamine mõistlik. Samas võib tulevikus meil olla huvi toota suuremast vajadusest tingituna mõnevõrra teistsuguseid toiduaineid ja siis tuleks see võimalus avatuna hoida. Organic Estonia andmetel on Eesti üks väheseid riike, kes ei kasuta metsauuendamiseks GMO-sid ja mineraalväetisi – riigi ning looduse brändimisel on kindlasti oma väärtus. Seejuures on oluline roll just ekspertidel, kel tuleb luua pikem prognoos toidutootmise vajadustest järgmiseks 20 aastaks ja visioon, mis on Eesti toidutööstuse brändi ideoloogia alus. **Sigmar Suu** lisas, et otsustada tuleb mida ja mis kvaliteediga toota ja millises elukeskkonnas elada tahame. Eesti toit ja selle eksport liigub pidevalt selle suunas, et see oleks pärit puhtast loodusest ja kvaliteetselt väärindatud. Mitmetes valdkondades toodetakse juba praegu rohkem kui sinne tarbimine vajab.

Terje Trei küsis, et kas niisama oma aias GMO-sid kasvatada ei saa. **Tuuli Levandi** märkis, et kindlasti mitte, selleks on vaja läbida loamenetlus. **Terje Trei** täiendas küsimust, et kui lihtne oleks selleks luba saada. **Tuuli Levandi** lisas, et mõni loamenetlus on kestnud juba 15 aastat.

Terje Trei tundis huvi, et kui praegu riigis GMO-d üleüldiselt keelata ja tulevikus selgub, et ikkagi on vajadus neid kasvatama hakata, siis kuidas see protsess poliitiliselt kulgeks. **Marku Lamp** selgitas, et praegu üleüldist keelamist teha ei saagi. **Terje Trei** küsis, et mida sellisel

juhul siis deklareerida saame. **Marku Lamp** vastas, et praegu saame deklareerida, et Eesti on GMO kasvatamise vaba, sest faktiliselt see nii ka on.

Sigmar Suu märkis, et kahel järjestikusel aastal on seiratud Eestis kasvatatavaid maisi, rapsi ja soja taimi ning ei ole leitud GMO-sid.

Peeter Ernits selgitas, et kuna direktiivi kohaselt üldist keeldu GMO kasvatamisele riikides kehtestada ei saa, vaid igat GMO liiki analüüsitakse eraldi, siis võiks keskkonnakomisjon või ministriumid deklareerida, et Eesti on GMO-vaba, mida me siseriiklikult ka oleme. Seejuures üldist keelustamist direktiivist tulenevalt pöördujatele lubada ei saa.

Rainer Vakra küsis, et mis regulatsiooni järgi juhtuks, kui Eestis avastatakse GMO kultuur. **Marku Lamp** vastas, et omanikul tuleb GMO-d koheselt hävitada. **Sigmar Suu** täiendas, et põllukultuurid kuuluvad Põllumajandusameti järelevalve pädevusse, kes kontrollib lubasid, naabrite teavitamist, puhveralade suurust jne. Rikkumiste korral tuleb kultuur ja olemasolev saak hävitada, määratakse trahv ning järgmisel aastal tuleb põllult hävitada ka uuesti tärnanud taimed. Täpsemalt on protsess kirjeldatud seaduses.

Peeter Ernits märkis, et ikkagi ei ole välistatud piiriülene GMO-de levik Eestisse kasvõi loomade ning lindudega ja seda on võimatu kontrollida.

Kalle Palling tõi välja, et edaspidisteks sisukamateks aruteludeks tuleks ministriumidel üle vaadata pikaajaline maailmarahvastiku prognoos ja sellega kaasnevad võimalikud arengud põllumajanduses. Seejärel saame lõpuks otsustada, kas Eesti jaoks on kasulik end brändida puhta toidu maana. Igasugune üldine ei-ütlemine uuringuid tegemata ei ole mõistlik ja ka praegu peaks olema teadmisi tuleviku osas rohkem ning arvestama ülejäänud maailmas toimuvaga.

Sigmar Suu selgitas, et Maaeluministriumil on hetkel koostamisel põllumajanduse ja kalanduse valdkonna arengukava aastani 2030, mistõttu on just laual küsimused millist Eesti toitu tahame ja kes oleksid sihtgrupid. Kindlasti käsitleb programm ka GMO põllukultuure. Seejuures saab töögruppide tagasisidest tulenevalt öelda, et pigem tahetakse Eestit näha puhta toidu maana.

Kalle Palling tundis huvi, et kui tuleb eelnõu, mille sisuks on näiteks GMO-vaba EL aastani 2035, siis milline saab olema Eesti seisukoha kujundamise protsess. **Marku Lamp** vastas, et kuna tegemist oleks suure avaliku huviga küsimusega, siis see nõuab laiemat arutelu ja kaasamist. Eesti teadlastest koosnev geenitehnoloogiakomisjon annaks kindlasti sisendi, kuid teema tuleks kindlasti ka avalikkusega läbi rääkida. Samuti on alati aluseks valdkondlikud raamdokumendid.

Meelis Mälberg märkis, et päris õige ei ole öelda, et Eesti toit on GMO-vaba, kuna näiteks loomade söödaks imporditakse GMO sööta ja hiljem sööme seda ise ja ekspordime sama looma liha.

Andres Metsoja küsis, et millal kujundatakse välja Eesti poliitiline suund, kas ja kuidas olla puhas ja mahe riik. **Marku Lamp** vastas, et head suunda annavad praegu nii Eesti EL poliitika dokumendid ja isegi koalitsioonilepe, et olla GMO-otsustes teadmistepõhine. Selleks on moodustatud ka geenitehnoloogiakomisjon, et vältida GMO-de sattumist loodusesse ja

omakorda võimalikku negatiivset mõju kohalikele liikidele. Antud suund on pikaajaline ning sellega saab paralleelselt eksisteerida ka maheda Eesti kuvand, kuna üks ei välista teist. **Eda Pärtel** kinnitas, et Eesti seadusandlus antud valdkonnas on kooskõlas EL direktiividega.

Otsustati:

3.1 Toetada põhimõtet, et Eesti oleks ka edaspidi GMO-de vaba (konsensus- Peeter Ernits, Valeri Korb, Andres Metsoja, Meelis Mälberg, Kalle Palling, Terje Trei, Rainer Vakra)

3.2 Tunnustada GMODE kasvatamise taotluste menetlemisel teaduspõhist lähenemist ja geenitehnoloogiakomisjoni hinnangutega arvestamist (konsensus- Peeter Ernits, Valeri Korb, Andres Metsoja, Meelis Mälberg, Kalle Palling, Terje Trei, Rainer Vakra)

(allkirjastatud digitaalselt)
Rainer Vakra
juhataja

(allkirjastatud digitaalselt)
Andra Ainsaar
protokollija